

Røða í KFUK 30. Mai 2022

Í sambandi við, at stóri málningurin, sum abbi mín Jógvan Waagstein hevur málað verður hundrað ár 29. juni í ár, hevur skrivarin Louisa Niclasen Hansen í KFUK heitt á meg at siga nøkur orð um abba og málningin.

Tað geri eg við gleði.

Eg eiti Gunvør Øregaard, men verið rópt Gulla. Eg eri uppkallað eftir Gunvør Waagstein, sum var fastir mín, men doyði sum pinkubarn.

Eg havi sum smágenta og ung verið títtlingur og gentuskóti her í KFUK. Góðu minnini eru frá fimti árunum og fram til 1962.- Eg var leiðari eina stutta tíð. - Eg helt tað vera eina stóra ábyrgd at skula leiða mínar javnaldrar. Seinni havi eg hugsað, at tað er ígjøgnum avbjóðingar, at ein mennist

Fyrst í seksti árunum vóru KFUK gentuskótar á stórari skótalegu í Hald við Viborg í Danmark. Hetta var ein risastór lega við 12.000 luttakarum. – Upplivingin var fyri lívið.

Nú má eg koma til tað, sum eg eri biðin um.

Tá ið KFUK-felagið varð stovnað í 1922 og hesi húsini vóru keypt til arbeiðið hjá felagnum, gav lærarin og listamálarin Jógvan Waagstein stóra málningin í sambandi við vígsluna av KFUK hin 29. juni 1922.

Myndin er av Sigmundi Brestissoni, tá ið hann á tingfundi í Tinganesi, eftir boðum frá Ólavi kongi Trygvasoni boðar kristindómin fyri føroyingum umleið ár túsund.

Eg havi gjørt eina líttla roynd at kanna, hvussu abbi hevur málað hesar menn. Tískil vendi eg mær til Bárð Jákupsson, listamálara og listakønan. - Bárður sigur, at tað veit hann ikki. Onkur hevur sagt, at andlitini eru av samtíðarmonnum hjá Jógvani. Hetta hugsaði eg sjálv, uttan at vita tað.

Eg havi deilt mær henda líttla fyrilestur upp í trýggjar partar.

- 1) Um abba Jógvan Waagstein og ættarbondini.
- 2) Um abba og lívsverk hansara sum listamaður
- 3) Hugleiðingar um, hvussu Sigmundur Brestisson royndi at kristna føroyingar.

Um abba Jógvan Waagstein og ættarbondini.

Abbin Jógvan varð føddur í Gerðum í Klaksvík í 1879. Hann doyði í Tórshavn hin 15. Des. 1949.-

Hann og omma Elsebeth Susanne Dahl úr Vági giftust í 1906. Tey finga 6 børn: Gunvør Waagstein, (doyði sum pinkubarn) Leif Waagstein, føddur í 1907, Maria

Waagstein Johansen (rópt Mia) í 1909, Petur Hans Dahl Waagstein í 1912, Thurid Waagstein Rasmussen í 1914.

Pápi mín Gunnar Waagstein var yngstur og føddur í 1918.

Sanna omma var systur próstin Jákup Dahl.

Húsið á Abbatrøð og prestagarðurin í Sandagerði vóru gjøgnum familjubondini knýtt tætt saman.

Jógvan abbi og svágurin Jákup Dahl arbeiddi ofta saman. Jákup sum yrkjari og Jógvan sum tónasmiður.

Her kann nevast; “Signaða sól” , “ Allar ættir tiga” og “Havið sang yvir mær vøgguljóð” og fleiri aðrar.

Eg minnst sum barn, at tað var áhugavert at koma við foreldrum og systkjum í húsið á Abbatrøð og til prestagarðin í Sandagerði.

Foreldrini hjá mær eru Gunnar og Alma Waagstein. Mamma var slektað av Strondum.

Foreldur míni vóru í útbúgvingaørindum í Danmark, tá ið annar veraldarbardagi brast á í 1939, og vóru tey útisetar í 9 ár. Eftir krígsslok í 1945 sluppu tey aftur heim til Føroyar í 1946.

Vit búðu fyrst hjá pápabeiggjanum Leif Waagstein her í grannalagnum. Seinni búði familjan longri uppi í Varðabú.- Vit systkin hava gingið í Sankta Frans Skúla, so umhvørvið her við Varðagøtu kenni eg sera væl.

Foreldrini hjá abba í Gerðum í Klaksvík vóru Samuel Michael Joensen, lærari og Maria Frederikke Joensen f. Olsen úr Innistovu á Toftanesi í Leirvík. Tað listarliga er komið av Toftanesi var sagt í familjuni. Langabbin var eisini deknur í Klaksvík eitt langt lív.

Foreldrini hjá abba komu bæði av bóndaætt, og vóru virkin kirkjufólk.

Foreldrini hjá Sannu Dahl Waagstein úr Vági vóru Peter Hans Dahl, keypmaður og reiðari og Elsebeth Susanne, f. Wilhelm. Tey vóru somuleiðis trúgvandi og virkin kirkjufólk.

Tíðliga sást, at abbi hevði listarligar gávur. Abbi dvaldi nógv við tað listarliga frá uppvækstrinum í Klaksvík. Nógvir málningar eru úr Klaksvík av sóljuteigum, úr fjørðini og av fjøllunum og stórbaru náttúruni har norðuri. Hann málaði eisini sera nógv her á Streymoynni. Abbi segði, at hann var sjávlærður myndamaður. Tó framgongur, at hann hevði havt yrkislistafólk at læra seg tekning og málningalist. Her verður nevnt – Skeið á Statens Tegnekursus.

Somuleiðis var prestafrúan á Viðareiði, Flora Heilmann og vinkona hennara, Elisabeth Taylor, journalistur, botanikari og listakona við til at læra Jógvan abba at arbeiða við vatnlitum og oljumáling.

Eg minnst eina løtu við abba á Velbastaðhálsi, har eg sum heilt lítil smágenta sat í bønnum, meðan hann ryggaði ein myndafót til. Hann málaði landskapið. Eg mól rundanum hann á vøllinum. Barnið kendi eina ørandi gleði av onkrum, sum tað ikki skilti.

Eitt annað, sum eg ørminnst at hava upplivað er, at eg saman við foreldrunum kom á Abbatrøð. - Tey 3 trinini frá úthurðini upp í gongina, var nakað, sum barnið helt vera stuttligt. Gongin var lítil og trong. Beint fram var fínastova, har sat abbi og spældi klaver

Pápi mín hevur sagt frá, at Sanna omma var so mild og góðslig. Hon var 53 ár, tá ið hon doyði. Pápi var einans 17 ár, tá ið hann misti mammuna.

Pápi mín Gunnar segði eisini, at Jógvan abbi var ótolin av lindi, og at hann arbeiddi altíð. So legði pápi mín afturat, at Jógvan abbi var eisini øgiliga sjarmerandi. – Øll familjan sá upp til hansara vegna alt tað, sum hann fekk útint.

Um abban og lívsverk hansara

Sum ungur var Jógvan tvey ár á Jonstrup Seminarium í Danmark. Eftir tveimum árum setti hann ynski fram um, at hann vildi søkja inn á kunstakademiið, men hesum setti pápin seg ímóti, tí ráðini vóru ikki til tað.

Jógvan fór tískil heim aftur til Føroya og gjørdist lærari frá Føroya læraraskúla í 1902, sama árið sum Sanna omma bleiv lærarinna. Umframt prógv sum lærari tók Jógvan seinni víðari útbúgving í Danmark sum tónleikalærari og organistur. Hann samskifti alt lívið við tónlista-frøðingar í útlandinum. Hann hevði eisini fleiri ferniseringar uttanlands av málningum.

Abbi og omma á Abbatrøð dugdu bæði at spæla urgu. Eftir at omma giftist og fekk børn, gavst hon sum lærari. Tó undirvísti hon heima í urguspæli, meðan abbin arbeiddi sum lærari og listamaður.

Virksemið hjá abba var umfatandi. Hann gjørdi seg galdandi sum lærari, myndlistamaður og tónlistamaður. Hann var organistur í Havnar kirkju í ein mansaldur, og kreativa arbeiðið vardi alt lívið.

Hann var saman við samtíðarmonnum við til at stovna Havnar Fimleikafelag í 1909 og Havnar Sjónleikarfelag í 1918.

Jógvan legði eitt ómetaliga stórt arbeiði í at savna, kanna og greina sálma-kvæða- og fólksligu sangmentanina í Føroyum. Hann gav út sangbøkur og skúlatilfar til sangundirvísing.

Mamma okkara Alma segði, at tá ið hon og Gunnar komu aftur til Føroyar í eftir útleigd, var verfaðirin Jógvan bæði stuðlandi og góður hjá ungu hjúnunum.

Møguliga hevði abbi trivist væl við teimum samskiftistólum, sum vit hava í dag, og tí blómandi tónleikalívini, sum nú er; men hansara samtíð hevði kanska nakað annað dýrabært í tí gróðursetta andaliga. Kanska eisini friðinum at hugsavna seg um gransking, tónleik og málningalist.

Nú komi eg til 3 petti og seinasta:

Hugleiðingar um, hvussu Sigmundur Brestisson royndi at kristna føroyingar.

Í bókini eftir Petur Martin Rasmussen, presti, sum er útgivin í 1978 stendur undir “Missiónstíðin á blaðsíðu 13:

Einasta skrivaða tilfar, sum vit hava til Føroya søgu millum ár 800 og 1100 er Føroyingasøga.- Ivasamt er, hvussu nógv hon er verd sum søgukelda, og má tí lesast við størsta varsemi.

Vit hava onki annað, so mangt av tí, sum stendur í Føroyingasøgu, fellur væl saman við tí, ið hendir í londunum uttan um Føroyar.

Tað er trúligt, at hon ikki er alt ov langt av leið í høvuðsgreinum sínum. Tað sum hevur serligan áhuga í hesum viðfangi eru frásagnir hennara um kristnanina av føroyingum.

Flest øll kenna stríðið millum Sigmundur Brestisson og Trónd í Gøtu í samband við at fáa føroyingar at taka við kristnari trúgv.

Eg má viðganga, at mín vitan er grunn, men við at lesa “ **Sigmunds kvæði yngra**” hjá sjóvarbóndanum Jens Christian Djurhuus sum stendur í kvæðabókini “**Grør so fagurt**” (útgivin í 1980) og “**Tróndar kvæði**” í somu útgávu eftir J.P. Gregoriussen, kvívíksskaldinum, so kom okkurt upp á pláss um orrustina at kristna føroyingin.

Eg havi hug at taka nøkur heilt fá ørindi hjá kvívíksskaldinum:

Tróndarkvæði:

Byrjanin:

Fyrsta ørindi

Tróndur klæðist árla morgun,

Reikar innan høll;

Hundratals av norðingum

Sløðast runt um vøll

Niðurlag:

Her er gott at dansa

Stovan hon er nýggj ,

Stokkar eru av stáli gjørdir

Takið er av blíggj

Her er gott at dansa

Ørindi 5

Heilir sælir, mínir menn !

Á hesi morgunstund

Skulum vær til Havnar suður

á tann trúnarfund

Ørindi 14

Mælti bóndin í Ónagerði

- Svørðið skein sum logi-
- Ikki skulu teir rósa av
- hann fremur kongaboðið (Ólavur kongur av Noregi)

Ørindi 45

Sigmundur steig á talarsteinin (síggj myndina hjá Jógvan Waagstein)

hugdi út um ting,

stóð hann sjálvur gyrdur í

ein alverjaðan ring

Ørindi 49 og útgangurin av kvæðnum:

Tróndur setist í skála niður,

høgt av gleði glettir

vardi neyvan, hvat ið honum

hendi árið eftir.

Kann hugsast, at myndin á Tinganesi er sprottin úr nevndu kvæðum.

Her er drama, sum vil nakað.

Myndin hjá abba er av royndinam sum ikki eydnaðist á tingi á Tinganesi hjá Sigmundi at fáa føyroyingin at taka við kristnari trúgv.

Árið eftir fór Sigmundur Brestisson við vápnaðum monnum til Norðagøtu. Her gav hann Tróndi tvinnar kostir. Annar at taka við kristnari trúgv ella at verða dripin. Tróndurr tók av fyrra tilboðnum. Restin er søga.

Við hesum fari eg at ynskja KFUK hjartaliga til lukku við hundrað ára degnum og blíðan byr við arbeiðinum frameftir.

Tórshavn, hin 30. Mai 2022

Gulla Øregaard, abbadóttir